

KLEIO

VIJFDE JAARGANG
NUMMER 4

1964

VERENIGING VAN GESCHIEDENISLERAREN
IN NEDERLAND (V.G.N.)

BESTUUR:

DRS. N. J. MAARSEN, *voorzitter*; H. Ravesteijplein 89, Rijswijk, tel. 070-98 54 02

H. E. DE WOLFF, *1e secretaris*; Het Zicht 109, Den Haag, tel. 070-66 65 06

DRS. F. NAUTA, *2e secretaris*; Mispelstraat 35, Den Haag, tel. 070-68 15 82

DRS. D. DE BOER, *penningmeester*; Pieter Lastmankade 34^{III}, Amsterdam-Z.,
tel. 020-72 17 13

postrekening 6269 van de Twentsche Bank, Minervaplein 25, A'dam-Z.,

t.n.v. D. de Boer, onder vermelding van: contributie VGN

ZR. DRS. A. J. M. ALKEMADE, *Rotterdam*

DRS. P. P. J. VAN CASPEL, *Drachten*

DR. F. DROST, *Arnhem*

MR. DR. M. B. VAN DER HOEVEN, *Amersfoort*

DR. B. A. VERMASEREN, *belast met de buitenlandse betrekkingen*;

Willem III laan 36, Breda

CONTRIBUTIE: f 12.50 per kalenderjaar, het abonnement op 'Kleio' inbegrepen;
het blad verschijnt 6 x per jaar

LEDENADMINISTRATIE:

De ledenadministratie berust bij DRS. F. NAUTA, Mispelstraat 35, Den Haag, tel. 070-68 15 82. *Aangiften en afschrijvingen aan dit adres (zo mogelijk ook aan Drs. D. de Boer). Bij aangifte wordt dringend verzocht mee te delen: naam, voorletters, eventueel titel, bevoegdheid, huisadres, telefoon- en netnr., adres van school van hoofdbetrekking*

COMMISSIES:

ORGANISATIECOMMISSIE VOOR GESCHIEDENISDIDAKTIK

Leden: DR. P. F. M. FONTAINE / P. KLIJNSMA / A. C. BOONSTRA

Secretaresse: MEJ. DRS. E. M. FREITAG, Meander 571, Amstelveen

COMMISSIE POSTACADEMIALE FORMING

Leden: DRS. H. J. NANNEN / DRS. G. VAN ROON / MEJ. DRS. F. H. ABAS

Secretaresse: MEJ. DRS. J. G. BERFEL0, Ottoburgstraat 43, Rijswijk, tel. 070-11 82 29

KLEIO

Orgaan van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland (V.G.N.)

Redactie: Leden: DR. P. A. M. GEURTS / DRS. H. J. NANNEN / DR. D. J. ROORDA /
G. WIJLING

Secretaris: DRS. A. C. H. J. VAN NOORT, Oranjelaan 101, Lisse, tel. 02530-4527

Secretaris Raad van Beheer Kleio-Didactica: G. WIJLING, Oranjeplein 8, Haarlem,
tel. 02500-13405

Abonnement: voor leden gratis; voor niet-leden f 9.— per kalenderjaar, opgave aan

DRS. F. NAUTA, Mispelstraat 35, Den Haag, tel. 070-68 15 82

Administratie: VAN GOOR ZONEN, postbus 290, Den Haag of DRS. F. NAUTA,
Mispelstraat 35, Den Haag, tel. 070-68 15 82

KLEIO

Tijdschrift van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland
(V.G.N.)

VIJFDE JAARGANG | NUMMER 4 | JULI 1964

VACANTIENUMMER - OMVATTEND 16 PAGINA'S

KLEIO - DIDACTICA

Het bestuur van de V.G.N. geeft - in overleg met de uitgever en de redactie van Kleio - uit de brochure-reeks Kleio-Didactica.

De eerste in deze serie verschenen brochure is getiteld:

De thematische methode in het geschiedenisonderwijs

door Dr. P.A.G. Geurts

Verkrijgbaar door storting op gironummer 4.000 van de
Twentsche Bank N.V. te Haarlem, t.g.v. G. Wijling,
secretaris Raad van Beheer Kleio-Didactica.

Leden van de V.G.N. f. 1,50 - Niet-leden f. 2,00

MEDEDELINGEN BESTUUR EN COMMISSIES

Sinds voorjaar 1962 worden in verschillende plaatsen van het land collegedagen georganiseerd, die tot doel hebben de docenten in het vak geschiedenis op de hoogte te brengen van de huidige stand van het wetenschappelijk onderzoek.

Gedurende de cursus 1964/1965 zullen weer drie series collegedagen worden georganiseerd:

- a. in de eerste helft van november.
- b. in het tijdvak 15 januari tot 15 februari.
- c. gedurende de maand maart.

De collegedagen zullen gehouden worden in de plaatsen Alkmaar, Amsterdam, Arnhem, Den Bosch, Breda, Eindhoven, Goes, Groningen, Den Haag, Haarlem,

Heerlen, Leeuwarden, Maastricht, Rotterdam, Utrecht, Venlo, Zutphen, Zwolle en bij voldoende aanmelding ook in Almelo.

De kosten zijn voor een lid van de V.G.N. f 2,50 en voor een niet-lid f 6.-; deze bedragen gelden voor de drie collegedagen; de onkosten voor de aan de collegedagen verbonden maaltijden zijn hierbij inbegrepen. De collegedagen vangen meestal om 4 uur n.m. aan. Zij, die de collegedagen in twee kringen wensen te volgen, dienen dubbel te betalen. Dat de bovengenoemde bedragen zo laag zijn, is te danken aan een niet onaanzienlijke subsidie van rijkswege voor deze activiteiten.

Gedurende het afgelopen cursusjaar werden de collegedagen door meer dan 450 collega's bijgewoond. De grote waardering, die mentoonde, en de prettige sfeer, waarin men telkens tezamen kwam, wettigen de hoop, dat ook in het komend jaar de collegedagen aan hun doel zullen beantwoorden.

Mocht U onverhoopt op een der dagen genoodzaakt zijn verstek te laten gaan, dan krijgt U, indien deelnemer, naderhand toch een gestencild resumé, met beredeneerde literatuuropgave, zodat U althans van de hoofdzaken van het besprokene op de hoogte zult zijn. Laat dus de onzekere datum voor U geen factor zijn, om U niet op te geven.

Aanmelding (uitsluitend door girostorting):

U wordt als deelnemer aan de Postacademiale Vorming beschouwd, als U een bedrag van f 2,50 resp. f 6.- overgemaakt hebt op giro-rekening 527314 ten name van de Penningmeesteresse van de Commissie Postacademiale Vorming der V.G.N. te Den Haag. Vermeldt U dan op het girostrookje de plaats, waar U de collegedag wenst bij te wonen. Ook zij, die vorig jaar reeds deelnamen, dienen zich opnieuw op te geven.

U wordt dringend verzocht vóór 1 augustus de deelnemersbijdrage over te maken. Te gelegener tijd ontvangt U van het kringbestuur uit de desbetreffende collegeplaats de convocaties voor de collegedagen.

De Commissie voor Postacademiale Vorming der V.G.N.

* * *

COLLEGE-CONFERENTIE OOSTERBEEK 8-9 MEI 1964

De commissie P.A.-vorming had deze conferentie bedoeld als: college-conferentie en men had twee onderwerpen gekozen. Vrijdagavond werd het Fascisme onder de loupe genomen. Dr. Z. Dittrich hield een korte, duidelijke inleiding over de Verschijningsvormen van het fascisme. Buitengewoon praktisch was het, dat alle deelnemers een kort resumé met literatuuropgave ontvangen hadden. De voordracht won nu aan duidelijkheid, omdat men zich had kunnen voorbereiden. Aansluitend aan deze inleiding werd een colloquium gehouden onder leiding van de heer Van Roon. De heren F. van de Poll,

J. Hegeman en R. Schuursma beantwoordden enkele vragen over het fascisme resp. in Italië, Spanje, Frankrijk en Nederland. Deze proefneming bleek niet aan alle verwachtingen te voldoen. De tijd, die elk der sprekers toegewezen kreeg, was te kort om grondiger in te gaan op de achtergronden van het „nationaal” fascisme. De groepsdiscussie daarna bleek een zware opgave voor de discussie-leiders. De plenaire zitting, gedurende welke men een synthese wilde geven van het besprokene, werd strak geleid door de heer Van Roon. Maar het bleek een onmogelijkheid de talloze vragen te beantwoorden, zodat de verschillende deelnemers geen nadere explicatie ontvingen. Deze wijze van confereren was een experiment, waarvan iedereen ervoer, dat men het probleem van te veel kanten had willen benaderen, waardoor de „breedte” van de behandeling het won van de diepte.

Zaterdagmorgen was de Tolerantie in de 16e eeuw als onderwerp gekozen. Ook nu een interessante inleiding van Dr. H. Bonger, die aantoonde dat kleine groeperingen van spiritualisten en rationalistische gelovigen de tolerantie bevorderd hebben. Drie inleiders: Dr. W. Nijenhuis, Dr. W. Zandbelt en Drs. H. Wansink hielden korte referaten waarna discussie onder hun leiding volgde. Dr. Nijenhuis behandelde „De Tolerantiegedachte bij Calvijn”, Dr. Zandbelt sprak over „De theoretische positie van de katholieke Kerk in de 16e eeuw t.a.v. de tolerantie”, terwijl Drs. Wansink aan de hand van de préambule van het Edict van Nantes tolerantie en politiek voor zijn rekening nam. De plenaire vergadering werd deze ochtend ingeleid door Drs. H. Nannen. Nu het aantal vragen deze keer niet zo groot was, konden alle problemen behandeld worden.

Tegende middag werd de conferentie gesloten, nadat inspecteur Dr. J. Brants zijn waardering had uitgesproken voor de uitstekende organisatie van deze dagen, en voor de intensiteit, waarmede alle deelnemers de voordrachten en discussies gevolgd hadden. Hij verzekerde, dat de inspectie het werk van de V. G. N. met veel belangstelling volgde.

A. J. M. Alkemade

* * *

KLEIO EN EUROPA 1)

Consequenties van de Europese integratie voor het geschiedenisonderwijs

Wij leven in een dynamische tijd. Het is waar: wie „tijd” zegt, zegt „verandering”, maar het tempo, waarin de verandering zich voltrekt, is in onze eeuw hoger dan ooit tevoren. Dat heeft met name ons werelddeel ondervonden. Vijftig jaar geleden was driekwart van de wereld politiek en economisch afhankelijk van Europa. Tussen toen, 1914, en nu, 1964, liggen twee wereldoorlogen, die beide in Europa zijn begonnen en waarvan Europa de rekening heeft moeten betalen. Het koloniale bezit is verschrompeld tot enkele res-

tanten, die nog op opruiming liggen te wachten; Azië en Afrika zijn groten-deels geëmancipeerd. De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie beheersen de wereld; de rechtstreekse telefoonverbinding tussen het Witte Huis en het Kremlin heeft geen zijtakken naar Londen, Parijs, Rome en Bonn, laat staan naar Den Haag, al staat daar het Vredespaleis...

Het is dit verzwakte Europa, dat na de tweede wereldoorlog tot het inzicht is gekomen, dat het zich de weelde van politieke rivaliteit en economische verdeeldheid niet langer kan veroorloven, dat integratie „Gebot der Stunde” is. Op 20 mei 1953 gaf Koningin Juliana daaraan in haar rede tot de studenten van Kopenhagen als volgt uitdrukking: „Binnen een kwart eeuw zullen wij in Europa of allemaal in hetzelfde huis wonen, of allemaal in dezelfde ruïnes ondergaan”.

Hoe de Europese integratie zich tot op heden voltrokken heeft, moet hier onbesproken blijven. Ik moge volstaan met er op te wijzen, dat Nederland bij dit proces nauw betrokken is. Het initiatief tot oprichting van de Raad van Europa is geboren op een in 1948 te Den Haag gehouden congres. Het doel van deze organisatie, waarvan de zetel gevestigd is in Straatsburg, de stad, die eeuwenlang een twistappel heeft gevormd tussen Frankrijk en Duitsland, is: „het bevorderen van een grotere eenheid tussen zijn leden teneinde aldus de idealen en beginselen, welke hun gemeenschappelijk erfdeel zijn, veilig te stellen en te verwezenlijken en hun economische en sociale vooruitgang te bevorderen” (artikel 1 van het Statuut van 5 mei 1949). Behalve van de Raad van Europa is Nederland lid van de drie gemeenschappen van het zogenaamde „Europa van de Zes”: K.S.G., E.E.G. en Euratom. Onze grondwet bepaalt sinds 1953 in artikel 67, dat „bij of krachtens overeenkomst aan volkenrechtelijke organisaties bevoegdheden tot wetgeving, bestuur en rechtspraak (kunnen) worden opgedragen”.

Het wachten is nu op Europese verkiezingen, d.w.z. verkiezingen voor het Europese parlement, gevormd door vertegenwoordigers van de bevolking der zes landen (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland en West-Duitsland), die elkaar hebben gevonden in de zoëven genoemde gemeenschappen. „De werkelijkheid is (ik citeer hier Prof. Dr. I. Samkalden) dat wij nog steeds te maken hebben met een Europa, dat in belangrijke mate is 'l'Europe des gouvernements', het 'Europa der regeringen' en dat wij met die rechtstreekse verkiezingen ... op weg gaan van het 'Europa van de regeringen' naar het 'Europa van de volkeren'”.

Op deze weg gaat Oranje ons voor. Dat blijkt niet alleen uit de rede, die Koningin Juliana in 1953 te Kopenhagen hield, maar ook uit de toespraak van Prinses Beatrix, gehouden op 30 september 1961 tijdens een congres van jonge intellectuelen in Toulouse onder auspiciën van de „Fondation Européenne de la Culture”, waarvan Prins Bernhard voorzitter is. Onze Kroonprinses zei o.m.: „Door actief deel te nemen, door het vormgeven aan onze gedachten in een Europese geest, bevorderen wij het scheppen van een gemeenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel, een Europees bewustzijn”.

Het is duidelijk, dat dit alles consequenties heeft voor ons onderwijs. In 1961

is dan ook een Contactgroep voor Europese Voorlichting in het Nederlandse Onderwijs opgericht, waarachter 23 organisaties van onderwijzers en leraren staan met samen bijna 80.000 leden. Het doel van de C.E.V.N.O. is blijkens artikel 2 van haar statuten om „bij hen, die in Nederland onderwijs geven of ontvangen, begrip te wekken voor de noodzaak van samenwerking tussen de volkeren van Europa en daardoor de bereidheid tot deze samenwerking in het Nederlandse volk te versterken”.

Wat hier gezegd wordt van het onderwijs in het algemeen, geldt in het bijzonder voor het geschiedenisonderwijs. Immers, in „Europees bewustzijn” slaat „Europees” op een cultuurpatroon. Dit cultuurpatroon dateert uit de vroege middeleeuwen. In de late Oudheid vormden wat wij tegenwoordig Zuid-Europa, Noord-Afrika en Voor-Azië noemen, een eenheid, zowel politiek (het Romeinse Rijk) als cultureel (het Hellenisme); niet voor niets wordt de Middellandse Zee de „Oude Wereldzee” genoemd. Met „Asia” duiden de Romeinen het huidige Klein-Azië, met „Africa” het tegenwoordige Tunis aan, namen, die naderhand op werelddelen zijn overgegaan. „Europa” geeft voor het eerst acte de présence in de Griekse mythologie, namelijk als dochter van Agenor, koning van Tyros, die door Zeus in de gedaante van een stier naar Kreta werd ontvoerd, waar zij de moeder werd van koning Minos, aan wie de oudste Griekse beschaving, de Minoïsche cultuur, haar naam heeft ontleend. Zij schijnt in Thracië, aan de Noordgrens van het oude Griekenland, als godin te zijn vereerd; misschien is haar naam op deze landstreek overgegaan en vervolgens op alles, wat, vanuit Griekenland gezien, daarachter lag. Hoe dit zij, afgezien van de mythologie, speelt Europa in de Oudheid geen rol; het woord komt bijvoorbeeld in de Bijbel niet voor. In de vroege middeleeuwen krijgt de term „Europa” echter een nieuwe inhoud. Het Paderborner Epos van 799 noemt Karel de Grote „pater Europae”, vader van Europa, en diens kleinzoon Nithard zegt in zijn „Historiae” van zijn grootvader: „Hij liet heel Europa achter in de hoogste mate van welzijn”. Met „Europa” wordt hier kennelijk het Frankische Rijk bedoeld, dat zich uitstrekt van de Ebro tot de Elbe en in grote trekken overeenkomt met het tegenwoordige „Europa van de Zes”; vandaar, dat de stad Aken, waar Karel de Grote begraven ligt, een prijs heeft ingesteld voor personen, die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de Europese integratie, de „Karlspreis”. Karel de Grote: „vader van Europa”, maar ook: „gewapend apostel”. Het Karolingische Europa droeg een uitgesproken Christelijk karakter. In de loop van de latere middeleeuwen heeft door de kerstening van de Scandinavische en Slavische volken het kader van dit Europa zich verruimd. Ondanks de politieke verbrokkeling van het leenstelsel kwam er een Europees saamhorigheidsgevoel tot ontwikkeling op basis van het gemeenschappelijk Christelijk geloof, dat front maakte tegen het heidendom in het Oosten en de Islam in het Zuiden. De Kruistochten waren Europese ondernemingen. Op den duur werd „Europa” identiek met „het Christelijk Avondland”, bedreigd als dit werd door de Turk. Deze opvatting klinkt nog door in het Lutherlied: „De vijand rukt vast aan met opgestoken vaan!”

Het is waar: geen halve eeuw later wordt in het in een Reformatorisch en een Contra-Reformatorisch kamp verdeelde Europa de leus: „Liever Turks dan Paaps!” gehoord. En het is niet minder waar, dat onder invloed van de Renaissance en wat daaruit aan geestesstromingen is voortgevloeid, de Europese gedachte hoe langer hoe meer gesaeculariseerd is, soms ook gedegene-reerd: „Duitsland wint voor Europa op alle fronten!” Terecht zegt Gollwitzer in zijn boek „Europabild und Europagedanke”, dat „die glaubenskämpferische Mentalität der Christenheit ... weithin vom Gedanken einer europäischen Kulturmission abgelöst” is, al blijft het een feit, dat „alle Baustoffe Europas ... durch den Sieb des Christentums hindurchgegangen (sind)”.

In dit verband verdient ook het ontstaan der nationale staten de aandacht. Het „nationale” van deze staten was aanvankelijk niet gebaseerd op de saamhorigheid der burgers maar op het machtsbereik van de vorst: er was wel staatseenheid, maar nog geen volkseenheid. De verhoudingen tussen de staten werden beheerst door het zogenaamde „Europese evenwicht”: als één staat te machtig dreigde te worden, bijvoorbeeld Frankrijk in de tijd van Lodewijk XIV, verenigden de overige zich tot een coalitie om daar paal en perk aan te stellen. Dat het belang der staten primair het belang der vorsten was, bewijzen o. a. de Successie-oorlogen - de Spaanse, de Poolse, de Oostenrijkse, om de voornaamste te noemen - die tussen haakjes uitgevochten werden met huurlegers van Europese samenstelling, zij het dan het uitschot van Europa... „Staatseenheid, geen volkseenheid”, zei ik zoëven. Toch is er tussen deze twee een historisch verband. Het eeuwenlang samenleven op een bepaald grondgebied onder de souvereiniteit van een bepaald vorstenhuis is bevorderlijk geweest voor de saamhorigheid der betrokken bevolking. In het begin van de negentiende eeuw ontstaat, mede onder invloed van de Napoleontische overheersing, het nationalisme. Dit is, zo niet uitsluitend dan toch hoofdzakelijk geïnspireerd op het gezamenlijk doorleefde verleden. Typerend is, dat de volksliederen, waarin het nationaal gevoel zich manifesteert, vaak gezongen vaderlandse geschiedenis zijn; ons Nederlandse volkslied bijvoorbeeld is gezongen tachtigjarige oorlog.

Door de ontwikkeling der nationale staten is het Europees bewustzijn verzwakt. Ik denk hierbij vooral aan de invloed van het nationalisme op het geschiedenisonderwijs. „Het is (zegt Prof. Dr. H. Brugmans, de rector van het Europa-College te Brugge, in zijn brochure 'Bestaat er een Europese geschiedbeschuwing?') het fatum geweest van de historie, dat ze een stuk volksopvoeding is geworden op een moment, dat samenviel met de natievorming in Europa, zodat de geschiedenis maar al te dikwijls geworden is tot een 'justificatio post factum' van het nationale feit, en is gebruikt tot een verklaring van dit nationale feit”. Anders gezegd: het beeld van de negentiende-eeuwse staat werd teruggeprojecteerd tot in de praehistorie! Voor het feit, dat de vaderlandse geschiedenis een stukje Europese geschiedenis is, bekeken door een vergrootglas, had men geen oog. Trouwens, alleen al het feit, dat op de lagere school enkel vaderlandse-, dus geen algemene geschiedenis wordt gegeven, brengt onvermijdelijk mee, dat de leerlingen een te hoge dunk

krijgen van de plaats van hun vaderland in de vaart der volken. Het voortgezet geschiedenisonderwijs is dus niet enkel een kwestie van uitbreiding, maar ook van heroriëntering.

„It has long been recognised, that one obstacle to the growth of a feeling of European solidarity has been the nationalistic attitudes in all countries towards the teaching of history. Not only is there frequent injustice to other peoples, but the idea of Europe as a cultural unity is almost universally neglected”. Dit citaat is ontleend aan het boekje „A history of Europe?” van E. Bruley en E. H. Dance, dat het verslag bevat van zes conferenties van historici (hoogleraren en leraren), die tussen 1953 en 1958 gehouden zijn onder auspiciën van de Raad van Europa. De ca. 100 deelnemers hebben niet minder dan 900 leerboeken onderzocht op het voorkomen van nationale vooroordelen; de oogst was overvloedig!

Wat onze vaderlandse geschiedenis betreft: het is beslist niet moeilijk om in de behandeling daarvan „the idea of Europe as a cultural unity” te verdisconteren; Nederland ligt immers open naar alle windstreken. „Van de allervroegste tijden (aldus Prof. Dr. S. J. de Laet en Prof. Dr. W. Glasbergen in hun 'Voorgeschiedenis der Lage Landen') hebben de lage landen ... het natuurlijke kruispunt gevormd tussen Noord- en Zuid- en tussen Oost- en West-Europa. Passeren en kruisen van de hoofdwegen, waarlangs de mensen, ideeën, migraties en invasies gingen, hebben deze strook gronds reeds in prehistorische tijden gemaakt tot een soort syntese van Europa - zoals heden ten dage nog het geval is”. Eén voorbeeld: het halssnoer van Odoorn uit de bronstijd, ca. 1300 voor Christus, dat te bezichtigen is in het Provinciaal Museum van Drente te Assen, bestaat uit kralen van „Engelse” tin, „Deense” barnsteen en ... Egyptische faiënce!

Ook de behandeling van de historie biedt gelegenheid te over om te wijzen op het betrekkelijke van de tegenwoordige Nederlandse grens. Ik denk hier o.m. aan het Romeinse, het Frankische en het Duitse Rijk, waartoe ons land achtereenvolgens geheel of gedeeltelijk heeft behoord. Ik denk ook aan o.a. Willem van Oranje, „Vader des Vaderlands”, maar zijne eerste woorden waren Duits en zijn laatste Frans... En zo zouden we door kunnen gaan, niet alleen met rijken en personen, maar ook met kunststijlen en geestesstromingen, om duidelijk te maken, hoe weinig specifiek-Nederlands en hoe veel algemeen Europees is.

De Europese oriëntering van ons geschiedenisonderwijs vergt overigens behalve openbuiten- ook open binnendeuren. Het is niet toevallig, dat de belangstelling voor de gewestelijke geschiedenis de laatste tijd sterk toeneemt. In 1961 is aan de Rijksuniversiteit te Utrecht een leerstoel voor de regionale en inter-regionale geschiedenis ingesteld. Typerend is ook, dat in 1962 onder auspiciën van de Culturele Raad voor Gelderland in Apeldoorn een „Gelderse culturele dag” is gehouden met als thema: „Gewestelijke historie voor onderwijs en volksoontwikkeling”.

Op het in september 1963 te Groningen gehouden congres van het „Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur” (het overkoepelend orgaan van alle

provinciale culturele raden), dat gewijd was aan het onderwerp: „Het regionalisme en de groeiende Europese gedachte”, heeft Prof. Dr. H. J. Keuning er op gewezen, dat de Europese beweging ook een soort regionalisme is, namelijk macro-regionalisme in onderscheiding van bijvoorbeeld de Friese beweging, die een micro-regionalistisch karakter draagt. Deze twee vormen van regionalisme zijn in zoverre bondgenoten, dat het „natiocentrisme” oftewel „Hollandisme” hun gemeenschappelijke vijand is. „Wanneer wij blootstaan aan de verleiding van een al te grote nationale knusheid (ik citeer hier Prof. Brugmans' brochure 'Europa en het vaderland') moeten wij ons vooral herinneren, dat, ondanks een verwarrend spraakgebruik, 'Nederland' niet hetzelfde is als 'Holland'. Italië begint in Limburg - zó heeft men het uitgedrukt, en terecht. Op dezelfde wijze kan men ook zeggen: Scandinavië begint in Friesland”.

Het is duidelijk, dat er tussen het regionale en het nationale geen tegenstelling behoeft te bestaan. De gewestelijke geschiedenis, behandeld in het kader van de vaderlandse, maakt deze laatste minder „Hollands”, dat wil voor negen van onze elf provinciën zeggen: minder „vreemd”. Zo kan het komen tot integratie van het regionaal-eigene in het nationale.

Rijst de vraag, of de Europese oriëntering geen afbreuk doet aan de betekenis van ons geschiedenisonderwijs als bron van nationaal besef. Prof. Brugmans antwoordt: „Een Europese geschiedbeschouwing betekent... helemaal niet een onderwaardering van het nationale. Ze houdt enkel in, dat wij dit nationale erkennen als één Europese, één gemeenschappelijke karakteristiek... De naties worden begrepen vanuit Europa, dus vanuit het gemeenschappelijke - en niet omgekeerd”.

Een geheel andere vraag is: gaan wij met de oriëntering van ons geschiedenis- onderwijs op Europa eigenlijk wel ver genoeg? Ligt het niet in de lijn van het U.N.O.-devies „One world or none!”, dat wij ons gaan toeleggen op het geven van „wereldgeschiedenis”? We zijn het er toch wel over eens, dat de zogenaamde „algemene geschiedenis” in feite Europese geschiedenis is; Amerika en Australië bijvoorbeeld komen pas aan bod, als Europeanen er voet aan wal zetten. Moeten wij niet breken met het Europa-centrisch denken, dat spreekt uit een term als „ontdekking”?

Mijn antwoord is: laten we nuchter blijven. Terecht heeft Eduard Spranger er in „Geschichte in Wissenschaft und Unterricht” (11e jaargang, 1960) op gewezen, dat de wetenschap nog niet eens aan „Universalgeschichte” toe is, laat staan de school. We hebben voorlopig aan de consequenties van de Europese integratie voor ons geschiedenisonderwijs de handen vol.

Moge het de Nederlandse school gegeven zijn om door haar onderwijs in het algemeen en haar geschiedenisonderwijs in het bijzonder mee te werken aan wat de C.E.V.N.O. voor ogen staat: „begrip te wekken voor de noodzaak van samenwerking tussen de volkeren van Europa en daardoor de bereidheid tot deze samenwerking in het Nederlandse volk te versterken”.

K. de Vries

Enige literatuur:

- H. Brugmans: *Les Origines de la Civilisation Européenne* (1958)
" : *Europese Momentopnamen* (1963)
" : *Bestaat er een Europese geschiedbeschouwing?* (uitgave van de Europese Beweging in Nederland, z.j.)
" : *Europa en het vaderland* (idem)
Edouard Bruley and E.H. Dance: *A history of Europe?* (1960)
Luis Diez del Corral: *De ontvoering van Europa* (Aula 77, 1961)
Christopher Dawson: *De schepping van Europa* (Prisma 280, 1953)
Jürgen Fischer: *Oriens-Occidens-Europa* (1957)
Heinz Gollwitzer: *Europabild und Europagedanke* (1951)
Salvador de Madariaga: *Portret van Europa* (Aula 150, 1964)
Karakter en Cultuur van Europa (Prisma 910, 1963)

- 1) Lezing, gehouden op Euro-studieavonden te Zwolle en Leeuwarden (28 oktober en 8 november 1963), onder auspiciën van de Contactgroep voor Europese Voorlichting in het Nederlandse Onderwijs.
-

Didactica

VERGADERINGEN VAN DIDAKTIEKDOCENTEN

Eén- of tweemaal per cursusjaar roept de Organisatiecommissie voor Geschiedenisdidactiek - zoals bekend werkend onder auspiciën van de V.G.N. en twee pedagogische centra - de docenten bijeen die aan universiteiten en M.O.-cursussen de didactiek van ons vak geven. Als ik hier in enkele regels ga proberen de lezers van *Kleio* iets te vertellen over deze bijeenkomsten, mag het resultaat uiteraard geen verslag heten. Het wil slechts een indruk geven van de betekenis van deze werkvergaderingen.

Toen de eerste keer - in februari 1962 - vrijwel alle didaktiekdocenten de bijeenkomst bijwoonden, leek het verloop van ons gesprek over het doel van het geschiedenisonderwijs verward. We hadden de indruk er niet uit te komen. Er waren toen misschien ook wel wat te veel deelnemers om een scherpomlijnd gesprek te kunnen voeren over een zo theoretisch onderwerp. Ook een voortgezet gesprek in kleinere kring over verwante zaken op de bijeenkomst in april 1964 bracht ons nog niet veel verder. Zowel ten aanzien van de wetenschappelijke geschiedbeoefening als over het onderwijs in het vak bestaat er meningsverschil, zodat men ook aangaande een juiste relatie tussen die beide grootheden maar niet zo één-twee-drie tot een gladgestreken communis opinio kon komen. Toch is het reeds in 1962 bereikte resultaat, een voorlopige en

nog ongeordende omschrijving van de doeleinden van het geschiedenisonderwijs, in zoverre interessant, omdat men er bepaalde zaken niet aantreft, die vroeger zeker geacht werden een gewichtige rol te spelen in het geschiedenisonderwijs. Een van de leden van de vergadering zei na afloop: „frappant dat niemand gesproken heeft over het bijbrengen van begrip voor causaal verband tussen historische feiten!”

Het resultaat op dit gebied mag zo gezien niet zonder betekenis zijn, voldoende is het niet, wegens de omstreden positie van ons vak in het geheel van onze vaderlandse onderwijsvoorzieningen, waaraan men immers thans allerwegen doktert. In verband hiermee is ook indertijd het bekende memorandum Fontaine-Jousma (Kleio IV 3, 1963) over de veranderingen die zich bij het geschiedenisonderwijs voltrekken, vóór de tekst definitief werd vastgesteld, in één der werkvergaderingen van de didaktici uitvoerig besproken.

Van groot belang acht ik het resultaat van twee vergaderingen over de praktijk van de lerarenopleiding. De uitwisseling van informatie en gedachten over dit onderwerp heeft zeer interessante zaken aan het licht gebracht. Enkele in het oog springende kwesties wil ik nadrukkelijk vermelden. De uiterst bescheiden aandacht die tijdens het M.O.-examen aan het toekomstige leraarschap van de kandidaten wordt besteed, is niet bevorderlijk voor de positie van de didaktiek in de cursussen, waar men nu eenmaal met tijd moet woekeren. Dit probleem wordt steeds klemmender, omdat het percentage van cursisten met althans wat leservaring bij het l.o. van jaar tot jaar kleiner wordt.

Wat de gang van zaken aan de universiteiten betreft, kunnen positiever geluiden naar voren worden gebracht. Weliswaar is er in het wettelijk voorschrift nog allerm minst een sluitend stelsel van regels in het leven geroepen. De faculteiten der sterk autonome universiteiten kunnen zelf nader bepalen hoe zij de voorgeschreven stage, die een duur van 3 tot 6 maanden moet hebben, in de praktijk gerealiseerd willen zien. Nog altijd verwerft men de onderwijsbevoegdheid na het volbrengen van deze stage, hoe slecht die ook verlopen is. Bovendien is het lerarentekort, dat in ons vak nog bestaat, allerm minst bevorderlijk voor een stringente toepassing van de weinige regels die op dit gebied zijn gesteld.

Dit alles neemt niet weg, dat de door universiteiten en didaktiekdocenten ingevoerde regels toch nu reeds de richting aangeven, waarin de praktijk zich zal gaan ontwikkelen. In Utrecht is dit het duidelijkst zichtbaar, maar ook elders wordt het een en ander gerealiseerd. Hier en daar ontstaan instructies voor de leraren die als mentor optreden; in een enkel geval woont de didaktiekdocent een proefles van de hospitant bij. Ook aan de verslagen over de stage begint men eisen te stellen.

Deze ontwikkeling is verheugend. Voor een overmaat aan reglementering en bureaucratie in dezen behoeft men voorlopig niet bevreesd te zijn. De beginnende docent is gebaat met een goed geregelde stage bij een oude rot in het vak. Hij zal er zijn eerste moeilijkheden voor de klas vlotter door overwinnen.

R.

J.H. Parry: HET TIJDPERK DER ONTDEKKINGEN

J.M. Meulenhoff, Amsterdam, 1963; f 6,90. (Oorspronkelijke titel: „The age of Reconnaissance”, in de Engelse serie verschenen onder de algemene redactie van Sir Ronald Syme, Universiteit van Oxford)

In de voortreffelijke serie, de Geschiedenis der Beschavingen, uitgegeven door de fa. Meulenhoff, is dit werk ongetwijfeld een van de hoogtepunten. Het handelt over de periode tussen het midden van de 15e en het einde van de 17e eeuw. In dit tijdvak bezochten Europese ontdekkingsreizigers de over zee bereikbare, bewoonde streken van de wereld. Zij vonden uitgestrekte onbekende gebieden en trokken de ruwe omtrekken van de ons thans bekende wereld. Rond de bekende namen als Hendrik de Zeevaarder, Columbus, Cortés, Pizarro, Hein, Tasman en de Oost-Indische Compagnie tekent zich de roemruchte imperialistische geschiedenis af, waarin de naam Holland op zeer vele bladzijden voorkomt.

In 3 delen komt onder meer het volgende ter sprake:

deel I : De voorwaarden voor de ontdekkingen - Zienswijzen en beweegredenen, handelsservaring en financiële steun.

deel II : De geschiedenis van de ontdekkingen - Afrika en de Indische Oceaan, de veroveringen in Amerika, handel en zeeroverij op de Atlantische Oceaan.

deel III: De resultaten van de ontdekkingen - De kolonies en hun handel, volksverhuizingen, de rechten van veroveraars en onderworpenen.

Het werk is uitvoerig gedocumenteerd, met een gedetailleerde opgave van bronnen achterin. Voor de geschiedenis-leraar is het een schatkamer van bijzonderheden en samenbindende beschouwingen en inzichten met betrekking tot de achtergronden van de kolonisatiepolitiek. Voor de lessen in de tweede en derde klassen (met name voor de jongens) zijn bijzonder geschikt de deskundig en boeiend geschreven hoofdstukken uit deel I over „Schepen en scheepsbouwers”, „Zeelieden en zeemanschap”, „Loodswezen en navigatie”, „Zee- en landkaarten” en „De gevechtswaarde van mannen en schepen”. Met name van scheepstypen en zee- en landkaarten vindt men hier vele instructieve illustraties.

Twee geringe bezwaren, die overigens niets aan de grote waarde van dit werk afdoen, wil ik hier nog noemen: de hier en daar wat gewrongen aandoende vertaling en het ontbreken van een personenregister in een werk dat wemelt van de eigennamen.

Nu we in een tijd van stormachtige dekolonisatie het einde beleven van wat wel wordt genoemd de Vasco da Gama-periode is het nuttig zich nog eens, mede aan de hand van Parry's geschrift, rekenschap te geven van de totstandkoming van een door Europa beheerste wereld, met al de schaduw- en lichtzijden daarmee verbonden. Het laatstgenoemde komt hier zeer duidelijk en genuanceerd tot zijn recht. Dit moge mede blijken uit enkele hierna te noemen m.i. opmerkelijke en interessante punten uit het boek.

In de inleiding wordt de gevestigde mening omvergeworpen, als zou er een

nauwe relatie bestaan hebben tussen de wetenschappelijke ontdekkingen van omstreeks 1500 en de tochten der Spanjaarden en Portugezen. Het was een vorm van emancipatie uit de gebonden middeleeuwse maatschappij. Dat het initiatief uitging van de landen aan de Middellandse Zee stond mede in verband met de invloed van de verlichte Arabische beschaving in Zuidspanje en Noordafrika, die voortbouwde op de Griekse traditie.

In het eerste hoofdstuk blijkt duidelijk de complexiteit van de factoren, die een rol speelden bij de ontdekkingsreizen en de kolonisatie: „God dienen en rijk worden” was een bekend motief, maar met hebzucht en geloofsijver, zelfs als men ze verenigt, is nog lang niet alles gezegd. Tegen het einde van de 15e eeuw en in het begin werd de beweging versneld en grondig gewijzigd door ideeën die verbonden waren met die van de Renaissance in Italië en vandaar werden geïmporteerd naar het Iberisch schiereiland. De regering van Isabella werd een gulden tijd voor de universiteiten. Deze stichtingsdrang werd al spoedig overgebracht naar de Nieuwe Wereld. De Spanjaarden namen de geesteshouding van de Renaissance over: de verering van het individu, de passie voor een geestelijke reputatie. Deze passie verklaart voor een groot gedeelte de geesteshouding van de conquistadores: hun lichtgeraakte trots, hun afkeer van discipline en militaire indeling, hun aandrang om over iedere beslissing te worden geraadpleegd. Anderzijds helpt dit ook om hun buitengewone durf en hun onverschilligheid voor wonden en vermoeidheid te verklaren. Zij zagen zichzelf niet als nabootsers, maar als rivalen van de helden van de Oudheid en de ridderverhalen. Cortés, de welsprekendste van de conquistadores, zeer gevoelig voor de stemming onder zijn mensen en zelf een product van de Renaissance in Salamanca, keerde telkens weer in zijn brieven en toespraken tot dit thema terug. Soms zinspeelde hij op de rijkdommen die in het vooruitzicht lagen, en soms op de eer van het winnen van heidense zielen; maar het meest op het vooruitzicht van menselijke roem.

Aan de andere kant moet de reeds genoemde zendingsijver, het verlangen echte bekering aan miljoenen heidense zielen te brengen, een vooraanstaande plaats hebben onder de beweegredenen van het Ontdekkingstijdperk. Omstreeks de overgang van de 15e naar de 16e eeuw komt, gestuwd door een hervormingsbeweging onder de Bedelorden, een geestelijke elite van evangelische strekking voort, die zou gaan sympathiseren met Erasmus en later in de 16e eeuw onder verdenking van Lutheranisme zou geraken. Hieruit ontstond een spirituele militie die gerecruteerd werd uit gedisciplineerde, sterk getrainde religieuze radicalen en die beschikbaar kwam voor gebruik in de Nieuwe Wereld. De Spaanse Kroon besloot reeds vroeg om de Amerikaanse missie over te laten aan de Bedelorden. Een dergelijke missie-politiek met zijn logische consequenties in termen van gezag over de inheemse bevolking, kwam onvermijdelijk in conflict met de economische belangen van de leiding gevende kolonisten en leidde tot scherpe woordenwisselingen; maar de Broeders dwongen het respect en de sympathie af van vele conquistadores, inclusief Cortés, die zelf om een franciscaanse missie naar Mexico verzocht. Bovenstaande nogal uitvoerige weergave (voor het grootste deel letterlijke

citaten) van passages uit het eerste hoofdstuk over zienswijzen en beweegredenen demonstreert m.i. voldoende de genuanceerde benadering van de schrijver op dit punt.

Nog enkele treffende conclusies en inzichten van de schrijver wil ik vermelden; zij zijn deels niet geheel nieuw, maar worden verrassend breed toegelicht en overtuigend geargumenteed.

In hoofdstuk 1 wordt een merkwaardige parallel tussen de rol van de Turken in het Byzantijnse rijk en die van de Castiliaanse veroveraars in het mohammedaanse Spanje beschreven. Na dit te hebben toegelicht stelt de schrijver, dat de herovering van Spanje een geschikte oefening was voor imperiale expansie in Amerika.

In het veertiende hoofdstuk over „Het Wereldrijk te land van Spanje” wordt gewezen op het grote succes dat de franciskaanse broeders hadden met het concentreren van de Indianen in stedelijke gemeenschappen en hun grote overwicht over de Indianen; een verklaring hiervoor wordt gegeven vanuit de Indiaanse psychologie.

De Europeïsering van de Indianen had het meeste succes in Mexico in tegenstelling tot Peru dat een voorbeeld werd, en nog steeds is, van een land met een diepe kloof tussen een Spaanse devoot katholieke heersende klasse enerzijds en een Indiaanse, veelal heidense, boerenstand.

In hetzelfde hoofdstuk treft de vrij gunstige beoordeling van het Spaanse bestuur dat van de Kroon uitging; in dit verband wordt gewezen op de grote macht en het prestige van de beroepsrechterlijke instanties en op de oprechte pogingen de Indianen tegen misbruiken te beschermen. Daar staan weer tegenover de nadelen van een zich steeds meer centraliserende bureaucratie en een imperialisme, welke de constitutionele vrijheden van Spanje zelf in de toekomst bedreigen en de demoraliserende werking van inkomstenvoornamelijk uit overzeese bronnen. Dan is er weer het gunstige aspect van een met succes tegengaan van een zelfde neiging tot ontaard feodalisme als in Spanje zelf, met name de pogingen van Filips II worden hier genoemd. De schrijver weet zelfs nog gunstige kanten aan het systeem van omkoperij van ambtenaren aannemelijk te maken.

Ook in de Engelse en Franse koloniën is er, en soms met meer succes dan in de Spaanse gebieden, een taaie tegenstand van de zijde der kolonisten tegen het bestuur van een efficiënt werkend ambtenarencorps.

In het hoofdstuk over koloniale bureaucraten stelt de schrijver aan het slot dat de overzeese rijken van die tijd werden bijeengehouden door kettingen van papier en dat dit ook niet anders kon.

Een kernconclusie is wel dat het besef van verantwoordelijkheid en de moderne tendens naar koloniale ontvoogding reeds toen aanwezig waren, vertegenwoordigd door mannen als Las Casas en Vitoria. Zij kregen officiële steun en hun tegenstander, Sepulvéda, bij wie men reeds alle latere argumenten voor de rechtvaardiging van het Imperialisme (op grond van de natuurlijke superioriteit der Spanjaarden!) aantreft, vindt niet veel weerklank onder zijn tijdgenoten. Hij mocht zijn boek niet eens publiceren. Zo komt de schrijver

dan ook tot de uitspraak dat een respectabel kenmerk van het Europese imperialisme, de bovengenoemde verantwoordelijkheid tegenover onderworpen volken, voor een groot deel voortkomt uit het denken van theologen en juristen in het 16e eeuwse Spanje. De protestantse naties, Holland en Engeland, die later het initiatief overnamen, tonen in de aanvang minder bekwaamheid en enthousiasme in zending en zorg voor materiëel welzijn der inheemsen dan hun katholieke rivalen.

Opmerkelijk blijft het merkwaardige contrast tussen het begaan zijn met het lot van de Indianen en de bij alle partijen ongevoelige onverschilligheid tegenover de handel in en het lot van de negerslaven.

Afsluitend wil ik nog wijzen op de mogelijkheid tot een interessante vergelijking, gewapend met de uitvoerige informatie uit Parry's werk, met de door prof. Baudet opgeworpen problematiek in zijn in 1959 verschenen verhandeling getiteld „Het Paradijs op Aarde”, met de verhelderende ondertitel: Gedachten over de verhouding van de Europese tot de buiten-Europese mens”. Het hoofdthema hierin is de ambivalente houding tegenover de buiten-Europese wereld: met enerzijds de componenten van christelijke barmhartigheid en de projectie van het verlangen naar een verloren paradijs op de vermeende onschuld van de „bon sauvage” en de keiharde politieke en economische exploitatie anderzijds. In Parry's uiteenzettingen krijgt dit alles nog meer reliëf.

De door Baudet gesignaleerde soms overdreven Europese neiging tot het koesteren van schuldgevoelens, soms leidend tot verwerping van Europese waarden, wordt in zijn eenzijdigheid in het werk van Parry overtuigend gedemonstreerd. Overbodig te zeggen dat voor het schuldbesef geen redenen zouden zijn; ook daarvoor is in het hier besproken werk helaas genoeg illustratie te vinden.

J. P. van Zweeden

* * *

De redactie stelt er prijs op te verklaren, dat zij uitvoerige en gedetailleerde besprekingen van handboeken bijzonder waardevol acht.

Actualia

DE NIET VERSTOMMENDE AANKLACHT

In De Groene Amsterdammer van 2 mei 1964 stond een artikel van drie kolommen, geschreven door Inne de Jong, onder de titel: De jeugd en de vijfde mei. Hieronder volgen enkele passages daaruit.

Geschiedenis is een verplicht leervak op de lagere, de ulo en de middelbare school. Wat is de zin ervan en wat doen we ermee? En in verband met ons onderwerp: is er iets vernieuwd na 1945? Wat de laatste vraag

betreft: op sommige scholen wel, op de meeste niet.

Na een voorbeeld van zinvolle vijf-mei-viering gaat de schrijfster door:

Maar de grote meerderheid heeft verstek laten gaan ondanks de kreet om onderwijsvernieuwing. In een gesprek onlangs met een achttal eerste- en tweedejaars studenten verklaarden allen op één na dat op hun lagere en middelbare scholen de tweede wereldoorlog óf niet óf als een quantité négligeable behandeld was In de ontvankelijkste jaren van hun leven waren ze dom gehouden omtrent het recente werelddrama. Wat is zulk geschiedenisonderwijs anders dan de dood in de pot?

Een reeks voorbeelden illustreert de verwaarlozing der contemporaine geschiedenis tot de conclusie volgt:

Zo staan de zaken: de meerderheid van de Nederlandse jeugd hoort op de school weinig of niets van de strijd op leven en dood tegen fascisme en nationaal-socialisme. Zij kent de echtgenoten van Jacoba van Beieren beter dan professor Cleveringa, Titus Brandsma en Gerrit Jan van der Veen. Zij is ontevreden over deze wantoestanden en vraagt bewust om levende creatieve kennis van het jongste verleden.

G.

* * *

TER WAARSCHUWING

De Nieuwe Rotterdamse Courant van 5 mei j.l. bevatte het volgende bericht: Aan de schrijver van het omstreden boek „De opgedrongen oorlog”, de Amerikaan David L. Hoggan, is gisteren de Leopold-von-Rankeprijs (tien-duizend mark) overhandigd.

De prijs, die men de naam heeft gegeven van een van Duitslands grootste historici, was uitgelooft door een genootschap ter bevordering van het historisch onderzoek te Düsseldorf.

Hoggan is bij de overhandiging van de prijs door Ritzdorf, architect te Düsseldorf en voorzitter van het genootschap ter bevordering van het historisch onderzoek, een moedige historicus genoemd. Zijn genootschap zou, zo zei Ritzdorf, blijven streven naar de onthulling van de historische waarheid over het ontstaan van de Tweede Wereldoorlog, omdat Duitsland een schuld is opgelegd die niet bestaat.

In een gesprek met journalisten heeft Hoggan de hoofdstelling van zijn boek herhaald, nl. dat het conflict tussen Duitsland en Polen een grensconflict was dat door Engeland is uitgebreid tot een algemene oorlog.

De toenmalige Britse regering was, aldus Hoggan, de enige regering in Europa die een preventieve oorlog tegen Duitsland wenste. Hoggan zei een Amerikaanse nationalist te zijn en er zich over te verheugen dat ook in andere landen nationalistten bestaan.

G.

* * *

ONZE JONGSTE ZEEGESCHIEDENIS

In Elseviers Weekblad van 8 mei 1964 publiceert J. A. Vermeulen een onderhoud met vice-admiraal Mr. N. A. baron de Vos van Steenwijk, commandant der zeemacht in Nederland, die in oktober a.s. op 52-jarige leeftijd met pensioen gaat. De schrijver verzucht:

Waarom, zo bepeinst de bezoeker, hem niet opgedragen de marinegeschiedenis van Nederland in de tweede Wereldoorlog te schrijven? Hij is een vaardig publicist, hij was erbij, hij kent de bronnen waaruit hij moet putten en als de Engelsen en Amerikanen elk jaar stapels boeken op de markt brengen van hun verrichtingen in die krijg, waarom Nederland dan niet, welks zeestrijdkrachten en derzelver wakkere bemanningen in die vier jaren meer eretekens aan hun vaandels wisten te hechten dan ooit sedert de tocht naar Chattam?

G.

* * *

BELANG GESCHIEDENIS DER 19e EEUW

Collega J. S. Wijne schreef in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 4 juni j.l. een recensie op het werk van Bernd Nellesen: Die verbotene Revolution. Aufstieg und Niedergang der Falange (Hamburg 1963). Daarin komt de volgende algemene beschouwing voor die verdient gereleveerd te worden:

Er is voor het aanduiden van stromingen in de periode tussen de twee wereldoorlogen vaak te generaliserend en te vereenvoudigend geredeneerd. Dat was begrijpelijk. Deze periode kenmerkte zich meestal door een strijd voor of tegen de democratie, en dan is er bijna nooit tijd tot relativeren en zorgvuldig beschouwen. Die tijd is nu wel gekomen, ook al is het probleem Franco-Spanje nog een actueel politiek probleem. Men kan met andere woorden zeggen, dat het nu tijd wordt voor de historicus de periode tussen de twee wereldoorlogen aan een onderzoek te onderwerpen.

Steeds blijkt dan weer bij een dergelijk onderzoek, dat het begin ervan in feite hoort te liggen in de negentiende eeuw. Het is onmogelijk om een goed inzicht te krijgen in de geschiedenis van de twintigste eeuw zonder eerst onderzocht te hebben wat zich in de negentiende eeuw heeft afgespeeld. Voor wie hiervan doordrongen raakt, is het dan ook onbegrijpelijk dat vooral sommige niet-historici steeds weer aandringen om in het onderwijs ten koste van de negentiende-eeuwse geschiedenis de nadruk te leggen op de eigentijdse geschiedenis. In de reactie op de ideeën van de Franse Revolutie, en natuurlijk ook in deze ideeën zelf, liggen de wortels van de stromingen die in deze eeuw te constateren zijn.

G.

Sprekend verleden

Oude kranten bevatten een bijna onuitputtelijke voorraad gegevens, die vooral uit cultureel-historisch oogpunt belangwekkend zijn. Wie niet van historisch besef gespeend is, zal bij het zich verdiepen in deze oude krantenlectuur ontdekken, dat hij nu eens niet óver geschiedenis leest, maar geschiedenis zelf, dat de geschiedenis a.h.w. aan het woord is.

Uit de kranten sinds het belangrijke jaar 1795 bracht Dr. C. G. L. Apeldoorn het verleden van ons land op verrassende wijze tot leven, terwijl ook de grote gebeurtenissen om ons heen ruime aandacht krijgen.

Dr. C. G. L. Apeldoorn / Sprekend verleden / geb. f 5,90

Een onmisbaar hulpboek bij de behandeling van de Nederlandse geschiedenis sinds de Franse Revolutie.

een uitgave van
Van Goor Zonen Den Haag

in de boekhandel verkrijgbaar

Er zijn
nu reeds
zes
deeltjes van onze succesreeks
Kleio geknipt
beschikbaar
voor uw geschiedenisles.
Voor een dieper doorleven
en blijvender verwerken
van het historie-onderwijs
zijn deze bescheiden
maar briljante boekjes ideaal.
Stimuleert ook ú
reeds de aandacht
van uw leerlingen met
Kleio geknipt?
Dit zijn de enige 'hulpboekjes'
die het programma
niet verzwaren, maar verlichten
en aantrekkelijker maken.
Tot nu toe verschenen:
De oude beschavingen
De klassieke wereld
Middeleeuwen
De zestiende en zeventiende eeuw
De achttiende eeuw
De negentiende eeuw
Van Goor Zonen Den Haag